

Европейска заповед за защита и приложението и спрямо жертви на икономически престъпления

Мила Иванова*

§ 1. Европейски стандарти

Европейският съвет в Тампере през 1999 г. прие, че принципът на взаимното признаване трябва да се превърне в „крайъгълен камък“ на съдебното сътрудничество в Европейския съюз (ЕС) по наказателни въпроси. Този принцип придобива особена важност с оглед на увеличаването на нуждата от наказателно-правно сътрудничество между държавите членки на ЕС. Той е въведен с Договора за Европейския съюз от 07.02.1992г. (Договора от Маастрихт), намерил място и в Дял V „Пространство на свобода, сигурност и правосъдие“, глава 4 на „Съдебно сътрудничество по наказателно-правни въпроси“ от Договора за функциониране на Европейския съюз (Договора от Лисабон). По вторичното право на ЕС законодателните инструменти в областта на съдебното сътрудничество по наказателно-правни въпроси са решения и рамкови решения, заменени с влизането в сила на Договора от Лисабон с директиви. Прилагането на тези актове е свързано със задължение на съответната държава членка на ЕС да ги транспонира в националното си законодателство. Осъзнаването на необходимостта от съдебното сътрудничество намира израз и в Договора от Амстердам, както и в Хагската програма на Съвета на Европейския съюз от 2005г.

В рамките на ЕС гражданите на една държава членка могат свободно да се придвижват на територията на друга държава членка. Това дава възможности за лична и професионална

реализация, но и улеснява транснационалната престъпност. Това обстоятелство доведе и до приемането на редица мерки за улесняване и бързина при признаването и изпълнение на влезли в сила присъди/актове, както и до ефективно изпълнение на наложени с тях наказания и мерки за процесуална принуда. Това е реализация на принципа на взаимното признаване, чието съдържание е задължението на национален съд на една държава членка да изпълни правораздавателен акт, постановен в друга държава членка като акт на собствената му юрисдикция. Една от тези мерки се осъществява чрез издаване на Европейска заповед за защита (ЕЗЗ).

През 2011г. се прие **Директива 2011/99/ЕС на Европейския парламент и на Съвета относно европейска заповед за защита** (Директива 2011/99/ЕС)¹. В областта на защита на лица, намиращи се в опасност, съществуват редица европейски инструменти, а именно Рамково решение 2008/947/ПВР² и Рамково решение 2009/829/ПВР³, като Директива 2011/99/ЕС ги допълва и не ги засяга. Освен нея през 2012г. се прие и Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25.10.2012г. за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления⁴ и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета⁵. С Директива 2012/29/ЕС се даде и дефиниция на “жертва”, а именно - физическо лице, което е претърпяло вреди, включително физическо, душевно или емоционално страдание или икономическа вреда, които са пряка последица от престъпление, членове на семейството на лице, чиято смърт е пряка последица от

¹ Вж. Директива 2011/99/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 31.12.2011г. относно европейска заповед за защита ОВ, L 338/2.

² Вж. Рамково решение 2008/947/ПВР на Съвета от 27.11.2008г. за прилагане на принципа на взаимното признаване към съдебни решения и решения за пробация с оглед на надзора върху пробационните мерки и алтернативните санкции, ОВ, L 337/102.

³ Вж. Рамково решение 2009/829/ПВР на Съвета от 23.10.2009г. за прилагане между държавите членки на Европейския съюз на принципа за взаимно признаване към актове за налагане на мерки за процесуална принуда като алтернатива на предварителното задържане, ОВ, L 294/20.

⁴ Вж. Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25.10.2012г. за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета, ОВ, L 315/57.

* доц. д-р Мила Иванова
Бургаски свободен университет

престъпление и които са претърпели вреда в резултат на смъртта на лицето. В цитираната Директива 2012/29/ЕС е установена самостоятелна глава IV, озаглавена “Защита на жертвите и признаване на жертвите със специфични нужди от защита”. Разпоредбата на чл. 18 изисква без да се засяга правото на защита, държавите членки да гарантират наличието на мерки за защита на жертвите и членовете на тяхното семейство от вторично и повторно виктимизиране, сплашване и от отмъщение, включително срещу риска от емоционално или психическо страдание, или за защита на достойнството на жертвите по време на разпит и при даване на показания. При необходимост тези мерки включват също и установени в националното право процедури за физическа защита на жертвите и членовете на тяхното семейство. В чл.22 и чл.23 от нея е установена и индивидуална оценка на жертвите с цел установяването на специфичните им нужди от защита.

Директива 2011/99/ЕС цели да осигури защитата, предоставена на лице в една държава членка, да се запази и да продължи във всяка друга държава членка, както и да гарантира, че законното упражняване от страна на гражданите на Съюза на правото им да се движат и пребивават свободно на територията на държавите членки, няма да доведе до загубване на тяхната защита. С нея се регламентират мерки за защита, които целят защитата на лица от престъпно деяние на друго лице, което може по някакъв начин да изложи на опасност живота му или физическата, психическата и сексуалната му неприкосновеност. Мерките,

регламентирани в Директива 2011/99/ЕС, се прилагат за мерки за защита, приети по наказателни дела, но не и мерки за защита, приети по граждански дела⁶. Освен това за да може да се изпълни мярка за защита в съответствие с Директива 2011/99/ЕС, не е необходимо престъпното деяние да бъде установено с влязло в сила решение. Не е от значение и кой точно орган — наказателен, административен или граждански, приема мярката за защита. Като не е от значение дали субекта на защита е жертва или евентуални жертви на престъпления⁷. Извън приложното поле на Директива 2011/99/ЕС са мерки за защита, приети по граждански дела и мерки, приети с оглед защитата на свидетели⁸.

Изискванията на Директива 2011/99/ЕС се транспонираха в българското законодателство през 2015г. със **Закон за европейската заповед за защита (ЗЕЗЗ)**⁹. Освен специалния закон в резултат на тези изисквания през 2015г. се измени и разпоредбата на чл. 67 от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК)¹⁰, регламентираща мерки за защита на пострадалия. Приеха се нови чл. 67а и чл. 68а НПК, установяващи изисквания за информиране на пострадалия със специфични нужди от защита във връзка с мерките за неотклонение и последици от нарушаване на мерките за защита на пострадалия.

Настоящото изложение има за цел да изследва въпросите, поставени със ЗЕЗЗ във връзка с производството по признаване и изпълнение на ЕЗЗ по наказателни дела, издадена в друга държава членка и издаване на такива в Република България.

⁵ В областта на защитата на жертвите от престъпни посегателства са приети множество международни актове като: Декларацията на ООН относно основните принципи на правосъдието, отнасящи се за жертвите на престъпления и жертвите на злоупотреби с власт (1985 г., А/RES/40/34) (Декларацията на ООН от 1985г.); Европейска конвенция за компенсация на пострадали от насилствени престъпления от 1983 г. (Европейска конвенция за компенсация от 1983 г.). Препоръка от 1985 г. относно положението на жертвите в рамките на наказателното право и процес (Препоръка от 1985 г. относно положението на жертвите); Препоръка (№21) от 1987 г. за оказване на помощ на жертвите и предотвратяване на виктимизацията; Препоръка (n 19) от 1999 г. относно медиацията по наказателно-правни въпроси; Директива 2011/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 5 април 2011 година относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него, която замени Рамково решение 2002/629/ПВР на Съвета и други.

⁶ В Регламент (ЕС) № 606/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 12.06.2013г. относно взаимното признаване на мерки за осигуряване на защита по граждански дела е установен механизъм за пряко признаване между държавите членки на заповедите за защита, издадени като гражданско-правна мярка, ОВ, L 181/4.

⁷ Вж. т. 9, т. 10 и т. 11 от преамбюла Директива 2011/99/ЕС.

⁸ Виж Мрагаритова-Вучкова С., Европейска заповед за защитанов инструмент за защита на жертвите на престъпни посегателства, Годишник на БСУ, том XXX, 2014, стр. 271-281.

⁹ Закон за европейската заповед за защита е обн. ДВ. бр.41 от 5.06.2015г., доп. ДВ. бр.33 от 26.04.2016г.

¹⁰ Наказателно-процесуален кодекс е обн. ДВ. бр.86 от 28.10.2005г., последно изм. и доп. ДВ. бр.48 от 02.06.2023г.

§ 2. Общи положения

1. **Предметът** на ЗЕЗЗ е определен в чл. 1 от него. Със закона се уреждат условията и реда за признаване и изпълнение на ЕЗЗ по наказателни дела, издадена в друга държава членка на ЕС, както и издаване в Република България на ЕЗЗ по наказателни дела и нейното изпращане за признаване и изпълнение в друга държава членка на ЕС. В чл. 2 от ЗЕЗЗ е регламентирано, че ЕЗЗ е акт, издаден от компетентен орган на държава членка на ЕС, въз основа на който компетентен орган на друга държава членка на ЕС взема съответна мярка или мерки за защита по националното си законодателство с цел продължаване на защитата на определено лице на своята територия. С цел улесняване и ускоряване производството по признаването ЕЗЗ тя се издава по образец. Приемането на образци е постоянна практика, при различните форми на съдебното сътрудничество в ЕС.

2. С цел осигуряване на еднакво тълкуване и прилагане ЗЕЗЗ дефинира **основни понятия и термини**.

В § 1 от Допълнителните разпоредби на ЗЕЗЗ е установено, че *"защитено лице"* е физическо лице, което е обект на защита, произтичаща от мярка за защита, взета от издаващата държава. Такава мярка може да се вземе, само ако лицето е пострадало от престъпление за което е образувано наказателно дело в държава членка с цел за защита на това лице (чл. 3, ал. 3 ЗЕЗЗ). Прави впечатление, че за да бъде издадена, впоследствие и изпълнена ЕЗЗ, на първо място трябва *лицето да е пострадало от престъпление*. Според чл. 74, ал. 1 НПК пострадал е лицето, което е претърпяло имуществени или неимуществени вреди от престъплението. Докато Директива 2011/99/ЕС предвижда защита не само на пострадали, но и на лице, което по някакъв начин е изложен на опасност животът му или физическата, психическата и сексуалната му неприкосновеност (т.11 от преамбюла Директива 2011/99/ЕС)¹¹.

На второ място следва да има *наказателно*

дело. Намирам, че така установените предпоставки изключват от приложното поле на ЗЕЗЗ застрашени лица, лицата, наследници на пострадалия, както и лица, пряко свързани с пострадалия - възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които се намират в особено близки взаимоотношения и под специална защита по Закон за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство (ЗЗЛЗВНП)¹². С него се уреждат условията и реда за осигуряване на специална защита от страна на държавата на лица, застрашени във връзка с наказателното производство, и на лица, пряко свързани с тях, когато те не могат да бъдат защитени със средствата, предвидени в НПК (чл.1 ЗЗЛЗВНП). Разпоредбата на чл. 3 ЗЗЛЗВНП очертава кръга от лицата, които могат да получат защита. Той е разширен в сравнение с лицата, които имат право да получат защита по НПК. Това са - свидетел, частен обвинител, граждански ищец, обвиняем, подсъдим, вещо лице, поемно лице, осъден, както и лица, пряко свързани с изброените - възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които се намират в особено близки отношения. Прави впечатление още, че пострадалият не фигурира в това изброяване. Затова той и неговите близки могат да се включат в програма за защита, но само ако пострадалият участва и като свидетел. От изложеното следва изводът, че лица, посочени в чл. 3 ЗЗЛЗВНП, остават извън кръга на лицата, обект на защита по ЗЕЗЗ. Приложното поле на ЗЕЗЗ изключва още пострадали и застрашени лица преди да е образувано наказателното дело.

Друго понятие е *"лице, създаващо опасност"*. Това е физическо лице, на което са наложени една или повече от забраните или ограниченията, посочени в чл. 3, ал. 2 ЗЕЗЗ. По НПК такива мерки могат да бъдат наложени само по отношение на обвиняем, лицето, което е привлечено в това качество при условията и по реда, предвидени в този кодекс (чл.54 НПК). Това следва от обстоятелството, че в разпоредбата на чл. 67, ал. 1 НПК изрично е посочено, че мерките се вземат по отношение на – „обвиняем”. Освен това мерките за защита на пострадалия са уредени в раздел II на глава

¹¹ Виж по-подробно Салтирова-Радкова С., Правна уредба на ограничителната заповед по българското наказателно-процесуално право в контекста на новия Закон за европейска заповед за защита, Годишна университетска научна конференция с международно участие в НВУ "Васил Левски", 01.2015г.

¹² Закон за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство, обн. ДВ. бр.103 от 23.11.2004г., последно изм. и доп. ДВ. бр.80 от 24.09.2021г.

седма НПК, наименувана „Обвиняем”. Налага се изводът, че мярка за защита в наказателно дело може да се вземе само ако опасността е създадена от лице, конституирано като обвиняем.

Намирам обаче, че опасност може да бъде създадена от лицето, както преди да бъде привлечен като обвиняем, а дори и след като изтърпи наложеното с влязла в сила присъда, наказание. В чл. 13 ЗЕЗЗ е установено, че компетентен орган в Република България да издаде ЕЗЗ е съдът, компетентен да разгледа делото, по което е взета мярка за защита по чл. 67 НПК, когато е наложена пробационна мярка по чл. 42б, ал. 3, т. 1 от Наказателния кодекс (НК), компетентен орган е Окръжният съд по местоизпълнението. Налага се изводът, че в Република България ЕЗЗ може за да бъде издадено и на осъден. Намирам, че неяснотата и противоречието между отделните разпоредби на ЗЕЗЗ следва да бъдат отстранени, като изрично се регламентира спрямо кои лица и за кои лица може да бъде издадена заповедта и в какво им процесуално качество. Като се държи сметка за дефинициите, установени в различните нормативни актове.

В Допълнителните разпоредби на ЗЕЗЗ е установено, че *"издаваща държава"* е държавата членка, в която е взета мярка за защита, която представлява основанието за издаване на ЕЗЗ, а *"изпълняваща държава"* е държавата членка, на която е изпратена ЕЗЗ за признаване и изпълнение. Освен това съществува и *"държава на надзор"*. Това е държавата членка, на която е изпратено за признаване и изпълнение съдебно решение по смисъла на чл. 3 от Закона за признаване, изпълнение и изпращане на съдебни решения и решения за пробация с оглед упражняване на надзор върху пробационните мерки и алтернативните санкции¹³ или акт за налагане на мярка за процесуална принуда по смисъла на чл. 2 от Закона за признаване, изпълнение и

изпращане на актове за налагане на мерки за процесуална принуда, различни от мерките, изискващи задържане¹⁴.

3. ЗЕЗЗ се издава въз основа на взета *"мярка за защита"*. В Допълнителните разпоредби на ЗЕЗЗ липсва дефиниция на понятието „мерки за защита”. Такава съществува в чл. 2, т. 2 от Директива 2011/99/ЕС - „мярка за защита“ означава решение по наказателни дела, прието в издаващата държава в съответствие с нейното национално право и процедури, с което една или повече от забраните или ограниченията, посочени в член 5, се налагат на лице, създаващо опасност, за защита на защитено лице от престъпно деяние, което може да постави в опасност неговия живот, физическа или психическа неприкосновеност, достойнство, лична свобода или сексуална неприкосновеност.

Мярката за защита е регламентирана в чл. 3, ал. 2 ЗЕЗЗ, според който - „мярката за защита включва една или повече от следните забрани или ограничения, налагани на лице, създаващо опасност: 1) забрана за посещаване на определени населени места, райони или определени обекти, в които защитеното лице пребивава или посещава; 2) забрана или ограничаване на контактите под каквато и да е форма със защитеното лице, включително по телефон, електронна или обикновена поща, факс или по друг начин; 3) забрана или ограничаване на доближаването до защитеното лице на по-малко от определено разстояние”. Това са предвидени забрани и ограничения, които когато са наложени в издаващата държава и когато се съдържат в ЕЗЗ, следва да бъдат признати и да бъде осигурено тяхното изпълнение¹⁵.

¹³ Законът за признаване, изпълнение и изпращане на съдебни решения и решения за пробация с оглед упражняване на надзор върху пробационните мерки и алтернативните санкции е обн., Обн. ДВ. бр.25 от 27.05.2012г., в сила от 28.04.2012г. (виж. Ivanova, M., „Recognition, enforcement and forwarding of judgments and probation decisions with a view to the supervision of probation measures and alternative sanctions”, Science Review.RS Global, may 2018, 4 (11), p. 55-60. ISSN 2544-9346, Publisher: RS Global Sp. z O.O)

¹⁴ Законът за признаване, изпълнение и изпращане на актове за налагане на мерки за процесуална принуда, различни от мерките, изискващи задържане е обн., ДВ, бр.33 от 26.04.2016г., в сила от 27.05.2016г. (виж. Иванова, М., „Признаване, изпълнение и изпращане на актове за налагане на мерки за процесуална принуда, различни от мерките, изискващи задържане” - изнесен в кръгла маса „Административно право - съвременни тенденции в правораздаването и доктрината”, проведена на 20 април 2018г. във Варна, стр.172-186, ISBN 978-954-21-0972-3 Издателство-Наука и икономика, Икономически университет Варна, 2018).

¹⁵ Виж. Мотиви към проекта на Закон за Европейска заповед за защита.

§ 3. Признаване и изпълнение на Европейска заповед за защита, издадена в друга държава членка на Европейския съюз

1. Условието за признаване и изпълнение на ЕЗЗ.

На първо място да е налице **компетентен орган**, който да признае ЕЗЗ, издадена в държава членка на ЕС. Съгласно чл. 3 от Директива 2011/99/ЕС – „всяка държава-членка уведомява Комисията кой съдебен или равностоен орган е компетентен съгласно нейното национално право да издава европейска заповед за защита и да признава такава заповед в съответствие с настоящата директива в случаите, когато тази държава-членка е издаващата държава или изпълняващата държава. Комисията предоставя получената информация на всички държави-членки. Държавите-членки уведомяват Комисията за всяка промяна в информацията”. Компетентен орган в Република България да признае ЕЗЗ е *окръжният съд по местоживее на защитеното лице*. Когато защитеното лице няма местоживее на територията на страната, компетентен да признае ЕЗЗ е *Софийският градски съд*. Когато ЕЗЗ е изпратена на орган, който не е компетентен да я признае, той я изпраща служебно на съответния компетентен съд и незабавно уведомява за това издаващата държава по начин, позволяващ писмен запис и удостоверяване на автентичността (чл. 5 ЗЕЗЗ).

На второ място да не са налице **основанията за отказ от признаване**. Те са регламентирани в разпоредбата на чл. 7, ал. 1 ЗЕЗЗ.

а) Съдът може да откаже признаване ЕЗЗ, когато *заповедта е непълна* или непълнотата не е отстранена от компетентния орган на издаващата държава в определения за това срок. В този случай съдът определя срок за отстраняване на непълнотата. Доколкото в закона не е посочен конкретен срок, следва че съдът ще го определи съобразно всеки отделен случай.

б) Съдът може да откаже признаване ЕЗЗ, когато *мярката по заповедта е различна* от ограниченията и забраните по чл. 3, ал. 2 ЗЕЗЗ;

в) Съдът може да откаже признаване ЕЗЗ, когато мярката по заповедта е постановена във връзка с деяние, което не съставлява престъпление според българското

законодателство. При това основание ЗЕЗЗ изисква за допускане признаване на ЕЗЗ да е налице условието „*двойна наказуемост*”, т.е. да се отнася за деяния, които съставляват престъпления и по българското законодателство, когато независимо от разликите между съставите им, техните основни признаци съвпадат. В редица европейски и вътрешни актове условието за двойна наказуемост не се изисква за изчерпателно изброените престъпления, но само ако в издаващата държава те са наказуеми с лишаване от свобода за максимален срок не по-малък от три години или за тях се предвижда мярка, изискваща задържане за максимален срок не по-малко от три години. В ЗЕЗЗ това не е уредено. Премахването на проверката за двойна наказуемост на престъпленията е резултат от принципа на взаимното признаване. Голяма част от юристите са на мнение, че следва да се разшири обхвата на престъпленията, по отношение на които се премахва проверката за двойна наказуемост и че само така ще може да се укрепи сътрудничеството между държавите членки на ЕС.

г) Съдът може да откаже признаване ЕЗЗ, когато мярката по заповедта е постановена във връзка с *престъпление, което е амнистирано* по българското законодателство и делото за него е подсъдно на български съд;

д) Съдът може да откаже признаване ЕЗЗ, когато лицето, създаващо опасност, се ползва с *имунитет*, което прави невъзможно вземането на мярка за защита;

е) Съдът може да откаже признаване ЕЗЗ, когато наказателното преследване за престъплението е *погасено по давност* и делото за него е подсъдно на български съд;

ж) Съдът може да откаже признаване ЕЗЗ, когато признаването на заповедта би било в противоречие с принципа *ne bis in idem*;

з) Съдът може да откаже признаване ЕЗЗ, когато мярката по заповедта е постановена спрямо лице, което поради възрастта си съгласно българското законодателство *не може да бъде наказателноотговорно за деянията*, във връзка с които е постановена мярката;

и) Съдът може да откаже признаване ЕЗЗ, когато мярката по заповедта е във връзка с *престъпление*, което съгласно българското законодателство се смята за *извършено изцяло*

или предимно на територията на Република България.

Разпоредбата на чл. 7 ЗЕЗЗ не е императивна. Това следва от израза, употребен в нея - „Съдът *може* да откаже признаване ЕЗЗ”. Налага се изводът, че съдът при констатиране на някои от основанията за отказ разполага с възможност да прецени дали да откаже, или не признаване на ЕЗЗ.

2. Целта на производството по признаване и изпълнение на ЕЗЗ е български съд да провери налице ли са условията за признаване и изпълнение на този акт. Това налага провеждане на самостоятелно съдебно производство (чл. 6, ЗЕЗЗ). Производството се образува след получаването на ЕЗЗ, която може да бъде получена по поща, електронна поща, факс или по друг начин, позволяващ писмен запис и удостоверяване на автентичността. Съдът разглежда делото в състав от един съдия в закрито заседание. На това заседание не присъстват нито защитеното лице, нито лицето, създаващо опасност. Съдът може да поиска от компетентния орган на издаващата държава допълнителна информация, като определя срок за нейното получаване, като в този случай съдебното заседание се отлага до изтичането на този срок. Съдът се произнася в тридневен срок с определение.

Определението на съда може да има следния смисъл:

- *да признае* ЕЗЗ и определя мярка за защита, предвидена в българския закон, която в най-голяма степен съответства на мярката за защита, взета в издаващата държава, като мярката за защита, определена от съда, не може да бъде по-тежка от мярката, взета в издаващата държава. Определяйки каква да е мярката за защита, българският съд е ограничен от разпоредбата на чл. 67 НПК. В нея са установени, при това изчерпателно, видове мерки за защита, а именно: а) забрани на обвиняемия да доближава непосредствено пострадалия; б) забрани на обвиняемия да осъществява контакт с пострадалия под каквато и да е форма, включително по телефон, чрез електронна или обикновена поща и факс и в) забрани на обвиняемия да посещава определени населени места, райони или обекти, в които пострадалият пребивава или посещава.

- *да откаже да признае* и да изпълни ЕЗЗ

при наличие на някое от основанията по чл. 7 от ЗЕЗЗ.

Определението е окончателно и подлежи на незабавно изпълнение. Когато с определението е призната ЕЗЗ съдът уведомява лицето, създаващо опасност, компетентния орган на издаващата държава и защитеното лице, както и за възможните последици от нарушението на взетата мярка за защита съгласно българския закон. При отказ за признаване на ЕЗЗ съдът незабавно уведомява компетентните органи на издаващата държава и защитеното лице за отказа и основанията за неговото постановяване. Освен това компетентният съд уведомява защитеното лице и за възможността да поиска мярка за защита по ЗЕЗЗ, както и за всички приложими средства за правна защита, предвидени в закон (чл. 6, ал. 7 ЗЕЗЗ).

3. Изпълнение на мярка за защита. След като признае ЕЗЗ, съдът изпраща на органите на Министерството на вътрешните работи по местопребиваването на защитеното лице в страната препис от определението за изпълнение. Те от своя страна са длъжни при нарушение на определената мярка незабавно да уведомят органите на прокуратурата и съда. Съдът от своя страна уведомява компетентния орган на издаващата държава или държавата на надзор за всяко нарушение на мярката, определена в изпълнение на ЕЗЗ (чл. 8 ЗЕЗЗ). Когато компетентният орган в издаващата държава измени ЕЗЗ, съдът може да измени мярката, определена в изпълнение на призната ЕЗЗ, за което уведомява органите на Министерството на вътрешните работи (чл. 9 от ЗЕЗЗ).

Компетентният съд има правомощието на основание чл. 10 ЗЕЗЗ да прекрати изпълнението на мярката за защита незабавно, след като бъде уведомен от компетентния орган на издаващата държава за отмяната или оттеглянето на ЕЗЗ. Освен това съдът може да прекрати изпълнението на мярката за защита, когато: 1) постъпи информация, че защитеното лице не пребивава или е напуснало територията на Република България; 2) срокът на действие на мярката за защита е изтекъл; 3) издаващата държава е изпратила на българската държава съдебно или друго решение за пробация или акт за налагане на мярка за процесуална принуда,

след като ЕЗЗ е била призната от съда по чл. 5 ЗЕЗЗ; 4) е постановил определение, с което е отказал да измени мярката за защита, ако тя е различна от забраните или ограниченията, посочени в чл. 3, ал. 2 ЗЕЗЗ, или ако информацията, предоставена с изменената ЕЗЗ, е непълна или не е представена допълнителна информация в срок.

При прекратяване на изпълнението на мярката за защита съдът уведомява органите на Министерството на вътрешните работи. След прекратяване на изпълнението на мярката за защита съдът незабавно уведомява компетентния орган на издаващата държава и по възможност защитеното лице.

§4. Издаване и изпращане на Европейска заповед за защита от български съд

Компетентен орган в Република България да издаде ЕЗЗ е съдът, компетентен да разгледа делото, по което е взета мярка за защита по чл. 67 от НПК, когато е наложена пробационна мярка по чл. 42б, ал. 3, т. 1 от Наказателния кодекс (НК), компетентен орган е окръжният съд по местоизпълнението и (чл. 13 ЗЕЗЗ). От тази разпоредба следва, че в Република България може да бъде издаде ЕЗЗ не само въз основа на мярка за защита по НПК, но и когато лицето е осъдено и му е наложена пробационна мярка. Това е и в пълно съответствие с Директива 2011/99/ЕС.

Производството по издаване на ЕЗЗ е регламентирано в чл. 14 ЗЕЗЗ. То може да се инициира по искане на защитеното лице или негов настойник или попечител, когато защитеното лице възнамерява да пребивава или вече пребивава на територията на друга държава членка. Искането за издаване на ЕЗЗ може да бъде направено в страната или в държавата членка, в която лицето възнамерява да пребивава или вече пребивава. Искането за издаване на ЕЗЗ се подава писмено или устно в съдебно заседание и трябва да съдържа данни за лицето, което го подава, за лицето, което създава опасността, за обстоятелствата, на които се основава, както и посочване на делото, по което е взета мярка за защита или е наложена пробационната мярка по чл. 42б, ал. 3, т. 1 от НК. Искането е освободено от държавна такса.

Съдът разглежда искането *еднолично* в

открито заседание, в тридневен срок от подаването му, със задължителното участие на прокурор и на защитеното лице. Лицето, което създава опасност, се призовава, когато при вземането на мярката за защита не му е било предоставено правото да бъде изслушано. Неявяването на редовно призованите лица не е пречка за разглеждане на делото. Съдът се произнася по искането с определение, което се обявява в съдебно заседание. Когато съдът откаже да издаде ЕЗЗ, той уведомява защитеното лице относно всички приложими средства за правна защита, предвидени в закон.

Определението, с което съдът отказва издаването на ЕЗЗ, *не е окончателно* и може да се обжалва от защитеното лице в тридневен срок от неговото обявяване по реда на глава 22 НПК. Жалбата се подава чрез съда, постановил акта, с препис за другата страна (чл. 15 ЗЕЗЗ). По реда на глава 22 НПК се обжалват и протестират определения и разпореждания, постановени само от първа инстанция и се атакуват пред въззивен съд. Чрез разпоредбите по глава 22 НПК се урежда една твърде специфична процедура, за чиито особености говорят дори употребените думи. В тази глава се използват не думите „жалба и протест“, а се използват думите „частна жалба и частен протест“. Изключителният белег на това производство се изразява в обстоятелството, че съдът, който е постановил определението или разпореждането, при подадена частна жалба или частен протест може сам да го отмени или измени и така да се сложи край на процедурата. По този начин законодателят е установил едно изключение от принципите на дейност на съдебните органи, които за разлика от органите на изпълнителната власт, веднъж постановили своя акт, не могат сами да го изменят или отменят. Когато първоинстанционният съд отмени или измени атакуваното определение или разпореждане, производството приключва, т.е. то се реализира само пред първа инстанция. Производството се осъществява от въззивната инстанция само когато първата инстанция не е изменила или не е отменила атакувания акт. Актът на първата инстанция, с който е отменено или изменено определението или разпореждането, както и актът на въззивната инстанция са окончателни.

Когато съдът е издал ЕЗЗ, той я изпраща

незабавно на компетентния орган на държавата членка, в която защитеното лице възнамерява да пребивава или вече пребивава по поща, електронна поща, факс или по друг начин, позволяващ писмен запис и удостоверяване на автентичността. Когато съдът не разполага с информация за компетентния орган в изпълняващата държава, той отправя запитване, включително чрез звената за контакт на Европейската съдебна мрежа. Съдът, издал ЕЗЗ, незабавно предоставя информация относно необходимостта от продължаване на защитата при поискване от компетентния орган на изпълняващата държава (чл. 16 ЗЕЗЗ).

§5. Заключение

България като държава членка на ЕС спомага за затвърждаването на принципа на взаимно признаване на чужди съдебни актове по наказателни дела между държавите членки на ЕС. Съвременните форми на сътрудничество по наказателни дела се приемат с разбиране и желание за прилагането им. Компетентните органи в държавите членки предпочитат сътрудничеството да протича под формата на актове за взаимно признаване на чужди съдебни решения, както е и при ЕЗЗ. *В настоящата статия са анализирани редица европейски стандарти, като е направен обобщен извод, че ЗЕЗЗ в общи линии отговаря на тези стандарти, но не безусловно. Съществуват редица неточности и непълноти в законодателната уредба.* От направения анализ следа и безспорния извод, че ЕЗЗ има приложения и при всички видове икономически престъпления, най-разпространените от които са измамите, извършени от потребители, корупция и подкупи, кибер престъпления. Достатъчно е да има "защитено лице", лицето пострадало от престъпление, за което е образувано наказателно дело в държава членка, с цел защита на това лице (чл. 3, ал. 3 ЗЕЗЗ). В ЗЕЗЗ не се разграничаван пострадалите в зависимост от вида на престъплението. Със статията се поставя едно скромно начало на обсъждането на множество въпроси.

БИБЛИОГРАФИЯ

1) Директива 2011/99/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 31.12.2011г. относно европейска заповед за защита ОВ, L338/2;

2) Рамково решение 2008/947/ПВР на Съвета от 27.11.2008г. за прилагане на принципа на взаимното признаване към съдебни решения и решения за пробация с оглед на надзора върху пробационните мерки и алтернативните санкции, ОВ, L337/102.

3) Рамково решение 2009/829/ПВР на Съвета от 23.10.2009г. за прилагане между държавите членки на Европейския съюз на принципа за взаимно признаване към актове за налагане на мерки за процесуална принуда като алтернатива на предварителното задържане, ОВ, L294/20.

4) Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25.10.2012г. за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета, ОВ, L315/57.

5) Регламент (ЕС) № 606/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 12.06.2013г. относно взаимното признаване на мерки за осигуряване на защита по граждански дела е установен механизъм за пряко признаване между държавите членки на заповедите за защита, издадени като гражданско правна мярка, ОВ, L181/4.

6) Маргаритова-Вучкова С., Европейска заповед за защита-нов инструмент за защита на жертвите на престъпни посегателства, Годишник на БСУ, том XXX, 2014, стр. 271-281.

7) Закон за европейската заповед за защита е обн. ДВ. бр.41 от 5.06.2015г., доп. ДВ. бр.33 от 26.04.2016г.

8) Наказателно-процесуален кодекс е обн. ДВ. бр.86 от 28.10.2005г., последно изм. и доп. ДВ. бр.48 от 02.06.2023г.

9) Салтирова-Радкова С., Правна уредба на ограничителната заповед по българското наказателно-процесуално право в контекста на новия Закон за европейска заповед за защита, Годишна университетска научна конференция с международно участие в НВУ "Васил Левски", 01.2015г.

10) Закон за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство, обн. ДВ. бр.103 от 23.11.2004г., последно изм. и доп. ДВ. бр.80 от 24.09.2021г.

11) Законът за признаване, изпълнение и

изпращане на съдебни решения и решения за пробация с оглед упражняване на надзор върху пробационните мерки и алтернативните санкции е Обн. ДВ. бр.25 от 27.05.2012г., в сила от 28.04.2012г.

12) Ivanova, M., „Recognition, enforcement and forwarding of judgments and probation decisions with a view to the supervision of probation measures and alternative sanctions”, Science Review.RS Global, may 2018, 4 (11), p. 55-60. ISSN 2544-9346, Publisher: RS Global Sp. z O.O

13) Законът за признаване, изпълнение и изпращане на актове за налагане на мерки за процесуална принуда, различни от мерките, изискващи задържане е обн., ДВ, бр.33 от 26.04.2016г., в сила от 27.05.2016г.

14) Иванова, М., “Признаване, изпълнение и изпращане на актове за налагане на мерки за процесуална принуда, различни от мерките, изискващи задържане” - изнесен в кръгла маса „Административно право - съвременни тенденции в правораздаването и доктрината”, проведена на 20 април 2018г. във Варна, Стр.172-186, ISBN 978-954-21-0972-3 Издателство-Наука и икономика, Икономически университет Варна, 2018.

15) Глобално проучване на икономическата престъпност 2018г. Доклад за България. <https://www.pwc.com/bg>

BIBLIOGRAFIYA

16) Direktiva 2011/99/ES na Evropeyskiya parlament I na Suveta ot 31.12.2011g. otnosno evropeyska zapoved za zashtita OB, L 338/2;

17) Ramkovo reshenie 2008/947/PVR na Suveta ot 27.11.2008g. za prilagane na printshipa na vzaimnoto priznavane kum sudebni resheniya I resheniya za prbatshiya s ogled na nadzora vurhu probatshionnite merki na alternatvните sanktshii, OB, L 337/102.

18) Ramkovo reshenie 2009/829/PVR na Suveta ot 23.10.2009g. za prilagane mezhdu durzhavite chlenki na Evropeyskiya suyuz na printshipa za vzaimno priznavane kum aktove za nalagane na merki za protshesualna prinuda kato alternativ na predvaritelnoto zadurzhane, OB, L 294/20.

19) Direkriva 2012/29/ES na Evropeyskiya parlament I na Suveta ot 25.10.2012g. za ustanovyavane na minimalni standart za pravata, podkrepatata I zashtitata na zhertvite na prestupleniya I za zamyana na Ramkovo reshenie 2001/220/PVR na Suveta, OB, L 315/57.

20) Reglament (ES) № 606/2013 na Evropeyskiya parlament I na Suveta ot 12.06.2013g. otnosno vzaimnoto priznavane na merki za

osiguruyavane na zashtita po grazhdanski dela e ustanoven mekhanizum za pryako priznavane mezhdu durzhavite chlenki na zapovedite za zashtita, izdadeni kato grazhdansko pravna myarka, OB, L 181/4.

21) Margaritova-Vuchkova S., Evropeyska zapoved za zashtita-nov instrument za zashtita na zhertvite na prestupni posegatelstva, Godishnik na BSU, tom XXX, 2014, str. 271-281.

22) Zakon za evropeyskata zapoved za zashtita e obn. DV. Br.41 ot 05.06.2015g. dop. DV. br.33 ot 26.04.2016g.

23) Nakazatelno-protshesualen kodeks e obn. DV. br.86 ot 28.10.2005g., posledno izm. I dop. DV. br.48 ot 02.06.2023g.

24) Saltirova-Radkova S., Pravna uredba na ogranicitelnata zapoved po bulgarskoto nakazatelno-protshesualno pravo v konteksta na noviya Zakon za evropeyska zapoved za zashtita, Godishna universitetska nauchna konferentshiya s mezhdunarodno uchastie v NVU "Vasil Levski", 01.2015g.

25) Zakon za zashtita na litsha, zastrasheni vuv vruzka s nakazatelno proizvodstvo, obn. DV. br.103 ot 23.11.2004g., posledno izm. I dop. DV. бр.80 ot 24.09.2021g.

26) Zakonut za priznavane, izpulnenie I izprashtane na sudebni resheniya I resheniya za probatshiya s ogled uprazhnyavane na nadzor vurhu probatshionnite merki I alternativните sanktshii e obn., DV. br.25 ot 27.05.2012g., v sila ot 28.04.2012g.

27) Ivanova, M., „Recognition, enforcement and forwarding of judgments and probation decisions with a view to the supervision of probation measures and alternative sanctions”, Science Review.RS Global, may 2018, 4 (11), p. 55-60. ISSN 2544-9346, Publisher: RS Global Sp. z O.O

28) Zakonut za priznavane, izpulnenie I izprashtane na aktove za nalagane na merki za protshesualna prinuda, razlichni ot merkite, iziskvashti zadurzhane e obn., DV, br.33 ot 26.04.2016g., v sila ot 27.05.2016g.

29) Ivanova, M., “Priznavane, izpulnenie I izprashtane na aktove za nalagane na merki za protshesualna prinuda, razlichni ot merkite, iziskvashti zadurzhane” –iznesen v krugla masa „Administrativno pravo – suvremenni tendentshii v pravorazdavaneto I doktrinata”, proведена na 20 april 2018r. Vuv Varna, str.172-186, ISBN 978-954-21-0972-3 Izdatelstvo-Nauka I ikonomika, Ikonomitcheski universitet Varna 2018.

30) Globalno prouchvane na ikonomicheskata prestupnost 2018г. Doklad za Bulgariya. <https://www.pwc.com/bg>